

Voisé, Waldemar

"Jan Kirstein Cerasinus (1507-1561)
krakowski prawnik doby Odrodzenia.
Studium z dziejów praw obcych i
literatury prawniczej w Polsce", Lesław
Pauli, Kraków 1971 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 16/3, 667-668

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ostatni rozdział książki dotyczy zrealizowania zamierzeń Herona przez Galileusza, jak też początków mechaniki teoretycznej i udziału Galileusza w nadaniu mechanice nowoczesnego charakteru wiedzy pozwalającej poznawać prawa przyrody. Autor nie zapomniał także o tle filozoficznym epoki, co świadczy dobrze o konstrukcji książki oraz — przede wszystkim — o właściwym potraktowaniu tematu z punktu widzenia historyka nauki.

Dalszą zaletą pracy Kraffta jest oparcie się na bogatym materiale właśnie historycznym, dzięki czemu synteza dokonana przez Kraffta uzyskała mocny fundament. Materiał ten podano na końcu książki w spisie nazwisk cytowanych autorów i ich prac oraz w przypisach zamieszczonych w tekście.

Bogusław Kitzmann

N. Copernic: *Des Révolutions des orbes célestes*. Traduction avec introduction et notes par A. Koyré. Paris 1970 Librairie Scientifique et Technique Albert Blanchard ss. VIII, 154, nlb. 7.

Pozycja niniejsza stanowi reedycję paralelnego wydania pierwszej księgi *De revolutionibus* Kopernika po francusku i w oryginalnym tekście łacińskim, jakie wyszło w 1934 r. w Paryżu. Tłumaczenie to, jak również towarzyszący mu wstęp i komentarz, to praca zmarłego w 1964 r. znakomitego francuskiego historyka nauki Aleksandra Koyré¹. Obecny, w niczym nie zmodyfikowany przedruk, wyszedł jako kolejny tomik z serii *Textes et traductions pour servir à l'histoire de la pensée moderne*.

A. K.

Lesław Pauli: *Jan Kirstein Cerasinus (1507—1561) krakowski prawnik doby Odrodzenia. Studium z dziejów praw obcych i literatury prawniczej w Polsce*. Kraków 1971 Uniwersytet Jagielloński ss. 151, tabl. 2. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego CCI. Prace prawnicze, zesz. 49.

Przed z górą 10 laty ogłosił ten sam autor obszerny artykuł w „Studiach i Materiałach z Dziejów Nauki Polski” (Ser. A z. 3: 1959 s. 57—81) pt. *Jan Cerasimus Kirstein, reprezentant myśli prawniczej polskiego Renesansu*. Tytuł, jak widać, był zbliżony do obecnego, jednakże treść obu publikacji wykazuje daleką drogę, jaką trzeba było przebyć, aby móc podzielić się z czytelnikami sumą nowych wiadomości dotyczących postaci co prawda nie pierwszorzędnej, lecz za to bardzo typowej. Więcej: wydaje się, że właśnie tego rodzaju opracowania stale wzbogacają nasze wiadomości o ówczesnych czasach, a przede wszystkim o środowisku krakowskim, tak przecież ważnym dla ówczesnego stanu polskiej kultury intelektualnej.

Zainteresowanie postacią Cerasina wiąże się z okresem połowy lat pięćdziesiątych, kiedy to — po sesji poświęconej polskiemu renesansowi — badania nad ówczesną nauką historycznoprawną osiągnęło duże nasilenie. W swej monografii Lesław Pauli ukazuje kolejno: życie i działalność Jana Cerasina, jego dorobek pisarski, warsztat naukowy, przegląd instytucji prawnych w jego dziele *Enchiridion*, a następnie — charakter naukowych i społecznych poglądów tego prawnika, jego wpływ na twórczość Bartłomieja Groickiego, a wreszcie *Enchiridion* jako źródło ukraińskiej kodyfikacji prawa z 1743 r.

¹ Zob. nekrolog pióra René Tatona w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki” 1965 nr 1/2 s. 113—115.

Jak widać choćby z tego pobieżnego przeglądu treści, centralną rolę odgrywa *Enchiridion* Cerasinusa wydany w 1557 r. I oto praca przynosi nam nowe oświetlenie tego dzieła: dotychczas uważano go po prostu za podręcznik, jednakże bliższa analiza wykazała, że tytuł nie był adekwatny do treści i że Cerasinus pisząc to dzieło miał na względzie nie tyle cele pedagogiczne, co raczej utylitarne, skutkiem czego zastosowana przez niego metoda podnosiła to dzieło do rangi traktatu. Co więcej: treść *Enchiridiona* była znacznie bogatsza niż to zapowiadał tytuł, skutkiem czego przewyższał on podobne opracowania innych prawników tej epoki (głównie Tucholczyka i Groickiego).

Choć trudno by mówić o radykalizmie poglądów społecznych i prawnych Cerasinusa, to jednak niektóre jego zapatrywania cechowała wyraźna postępowość, jak np. postulat zrównania kobiet i mężczyzn w zakresie prawa majątkowego, domaganie się zniesienia tortur w procedurze prawnej itp.

W ostatnim rozdziale pracy znajdujemy bardzo ciekawe informacje, w jaki sposób dzieło Cerasinusa stało się jednym ze źródeł z górą 23 fragmentów kodyfikacji prawa ukraińskiego, dokonanej w połowie XVIII w., a więc już po roku 1654, kiedy to terytoria te przestały należeć do Rzeczypospolitej.

Ci wszyscy, którzy zwiedzają kościół Mariacki w Krakowie, nie wiedzą zapewne, że na zewnętrznej ścianie tego kościoła znajduje się płaskorzeźba Jana Michałowicza z Urzędowa na pomniku tego jurysty; pod nią zaś umieszczono epitafium Jana Kochanowskiego, które w przekładzie Leopolda Staffa brzmi następująco:

„Czciciel praw i słuszności, pod tym głazem ninie
Spisz, gdy śmierć ci zamknęła oczy, Cerazynie.
Cnota i sprawiedliwość w pierś dłońmi się były
I włos ci swój, zmarłemu, w ofierze złożyły”.

Waldemar Voisé

Acta historiae rerum naturalium nec non technicarum. Special Issue. Prague 1968 ss. 142, ilustr.

Czytelnicy „Kwartalnika” pamiętają zapewne sprawozdanie z międzynarodowego sympozjum *Rewolucja naukowa XVII w. i rozwój nauk matematycznych i fizycznych*, jakie w numerze 2 z 1968 r. (s. 520—521) ogłosił J. Dobrzycki, oraz recenzję z bibliofilskiego wznowienia jednego z dzieł Marcusa Marci, którą w numerze 1 z 1969 r. (s. 127—129) przedstawił W. Voisé. Specjalny, czwarty numer *Acta historiae* zawiera pełną dokumentację tego właśnie sympozjum poświęconego głównie życiu i dziełom Marcusa Marci.

Tak więc otrzymaliśmy pełny tekst referatów wygłoszonych podczas tego sympozjum przez: Juskiewicza, Cohena, Pogrebyskiego i Fleckensteina, a oprócz tego wypowiedzi 24 dyskutantów, którzy zabierali głos podczas pięciu sesji naukowych. Ponadto znajdujemy też notę informacyjną o *Sympozjum* oraz listę jego uczestników.

Numer uzupełniają dwa artykuły dotyczące twórczości szwajcarskiego matematyka i konstruktora instrumentów naukowych, Josta Bürgi, który wiele lat żył i działał w Pradze na przełomie XVI i XVII stulecia.

Pożyteczne to wydawnictwo przypomina czytelnikom raz jeszcze o bujnym życiu intelektualnym Pragi sprzed z górą trzech wieków.

W. V.